

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 41

Заснований в 1996 році

Рівне – 2008

ББК 74.20

О - 59

УДК: 159: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 41. — Рівне: РДГУ, 2008. — 217 с.

Збірник наукових праць містить статті які відображають теоретичні та практичні аспекти найважливіших проблем психологічної допомоги особистості.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 3 від 31. 10. 2008 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2008

цей період психолог знайомить групу з цілями та осн. напрямками роботи, вирішує організаційні питання. Оскільки клієнти продукують депресивну симптоматику, необхідне обережне поведіння психолога з усіма явищами внутрішньогрупової взаємодії. Акцент робиться на пізнання та самопізнання учасників групи, рефлексію та перцепцію соціального відображення. На даному етапі рекомендуються завдання, що потребують індивідуального виконання, причому шерінг не є обов'язковим.

5) Етап експериментального впливу спрямований на корекцію неадаптивних патернів поведінки, усвідомлення власних помилок атрибуції. Гіпотетично, патогенез вже локалізований та загальне самопочуття учасників покращилось. Саме на цьому етапі рекомендуються більш активні, можливо парні завдання, виконання їх аналізується та обговорюється між учасниками і в групі, психолог пропонує аналіз та синтез результатів активності. Крім того, іншим напрямком групової роботи є підвищення самооцінки, самоповаги, створення позитивного образу себе. Рекомендовані арт-методи, методи, спрямовані на активізацію мотивації до самопізнання, самореалізації. Позитивним критерієм оцінки стану учасників групи є оптимізація мотивації до саморозвитку.

Останнім етапом є етап орієнтуєчий. Основним завданням психолога є запропонування шляхів розвитку особистості та обов'язкове їх обговорення в групі. Очікується, що члени групи вже є досить самостійними та володіють достатніми знаннями для самостійного саморозвитку особистості. На цьому етапі частота зустрічей членів групи зменшується, поступово збільшуючись.

Висновки: Отже, підсумовуючи вищесказане, можна зі впевненістю стверджувати, що групова робота з клієнтами в депресивному стані є не лише можливою, а ще й необхідною. Однак слід строго виконувати такі рекомендації, надані А.Беком: по-перше, необхідно обмежувати кількість учасників групи 4-8 особами, причому якщо клієнтів більше 6, необхідно застосовувати котерапію. По-друге, важливо створити більш-менш гомогенні групи за важкістю стану та патогенезом. По-третє, це важливо пояснювати учасникам, швидкого ефекту від терапії не буває, адже в перші сеанси спостерігається навіть загострення основних симптомів. І останнє – найбільш ефективною така групова терапія є в поєднанні з індивідуальною терапією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Психофармакологическая и психотерапевтическая коррекция аффективных расстройств в зависимости от характера социально-психической дезадаптации. // Пособие для врачей. с.н.с. И.Л. Степанов, асп. Г.С. Банников, н.с. С.А. Коньков под общ. редакцией проф. О.П. Вертоградовой - М., 1997.
2. Хломов Д. Н., Слоневский Ю. А. и др. Применение методов психологической коррекции для профилактики социальной дезадаптации и оптимизации социального функционирования при эндогенных психических расстройствах (методические рекомендации) // НИИ клинической психиатрии ВНЦПЗ АМН СССР, интернет-ресурс : <http://www.psychiatry.ru/practic/handbook/desadapt.html>
3. Aaron Beck, A. Rush, Brian Shaw, Gary Emery. Cognitive Therapy of Depression, 1979

Резюме. Стаття посвящена проблеме так называемых «малых депрессий». Рассматриваются особенности групповой работы с женщинами, которые продуцируют субдепрессивную симптоматику. Предлагается также методика групповой работы с женщинами, страдающими от домашнего насилия.

Summary. The article is devoted to the problem of «small depressions». The features of group work are examined with women which product subdepressive symptomatology. A method is offered also of the group working with women, sufferings from home violence.

УДК 15:616.89-008.454-057.874

В.М. МАЗЯР

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ РЕЛАКСАЦІЇ ШКОЛЯРІВ З ДЕПРЕСИВНИМ СТАНОМ

Резюме. В даній статті піднімається актуальна проблема проведення релаксації людей з депресивним станом. Розкриваються психологічні умови виникнення психологічної комфортності, фактори, що сприяють запобіганню ситуації напруженості, психологічного дискомфорту та конфліктності. Окреслено психологічні засоби релаксації людей з депресивним станом тощо.

Ключові слова: депресивний стан, релаксація, рефлексивне середовище, психолого-педагогічні змістові засоби, рефлексивні засоби.

Особливо актуальною проблемою в сучасному суспільстві є проблема психологічної релаксації людей з депресивним станом. Так, здоров'я людини є найважливішим фактором в соціальному, педагогічному і економічному плані, а в попередженні хвороб одне з головних місць відводиться фізкультурі і спорту. Але, на жаль, не завжди люди усвідомлюють певну психологічну проблему, яка виникає, і тому, як правило, звертаються до лікаря вже з симптомами депресивного стану. В такому разі проведення сеансів релаксації є необхідним.

Тому метою даної статті є розкриття основних психологічних особливостей релаксації людей з депресивним станом.

Кожна людина з малку повинна піклуватися про своє фізичне вдосконалення, оволодівати знаннями в області гігієни і медичної допомоги, вести здоровий спосіб життя. Масовий спорт впливає на збереження здоров'я людей, виховання особистості, формує активного громадянина незалежної України. Фізичне тренування привчає до чіткого розпорядку дня, дисципліни, підвищують тонус, настрій, зміцнюють здоров'я, людина стає більш зібраною, пунктуальною.

Але якщо і виникає певна депресивна ситуація, то кожна людина повинна знати, що оптимальний засіб зменшення впливу стресу – це усунення причин його виникнення. В більшості випадків універсальним терапевтичним засобом регуляції (фізіологічної, психологічної) залишається сон, що дає змогу організму розслабитись, спрямувати енергію на збереження сил і здоров'я. Ще можна переключитись на інший вид діяльності, тобто заняття спортом, вишиванням, в'язанням та інше.

Більшість серйозних захворювань і випадків передчасної смерті можна запобігти шляхом зміни поведінки людей. Тобто люди, які знаходяться навколо тебе, особливо найрідніші, повинні давати позитивні емоції з метою зменшення впливу негативного стану, який постійно руйнує психіку особистості [4-9].

Так, внутрішній стан в більшості формує нам настрій, самопочуття, впливає на наші погляди, на життя в цілому. Здоровий і сильний людині навколишній світ представляється зовсім іншим, тобто психологічні, моральні труднощі нівелюються певними позитивними емоціями та почуттями.

Депресивний стан вважається доказом збудженої, емоційної сфери особистості та може бути однією з причин розвитку гіпертонічних і виразкових захворювань, цукрового діабету, атеросклерозу тощо. Тобто кожен емоційний стрес як правило викликає афекти страху, жаху, гніву, негативну реакцію на інформацію про негаразди. Негативні емоції, в свою чергу, погіршують стан здоров'я, або сприяють виникненню певного захворювання, прискорюють процес старіння. Так, гнів, страх, надмірні нервово-психічні навантаження погіршують роботу, зокрема, внутрішніх органів, що також може викликати депресивний стан особистості.

Російський педагог Ушинський казав: "Воля наша і наші м'язи міцні тільки від постійної діяльності. Надмірні перевантаження можуть підірвати волю і м'язи і зупинити їх розвиток, якщо не давати їм вправи, то будуть слабкі м'язи і слабка воля" [цит. за 4].

В період інтенсивної розумової роботи нервові клітини накопичують негативну енергію, а система кровообігу не в силах її знищити. В результаті цього знижується робота мозку. Рухлива активність, помірна інтенсивність не тільки тренує дихальну і серцево-судинну систему, а і позитивно впливає на обмін речовин, функції внутрішніх органів, тому і знижує зайвий тонус мозкових судин, поліпшує мозковий кровообіг, реабілітує, навіть підвищує розумову працездатність [2, 5-8].

Фізичні вправи і закалювання покращують нервову систему. Організм – це саморегулююча система, тому для підтримки його в нормі молодій, здоровій людині цього звичайно достатньо. Але тим, у кого вже спостерігаються депресивні симптоми, потрібні додаткові зусилля, або, можливо, і психологічна допомога [3].

Так, коли періоди вищого нервового напруження довготривалі, негативні емоції залишаються інтенсивними, після розумової праці немає повноцінного відпочинку, – тоді на цьому фоні розвиваються різні захворювання. Напруження відносин з колегами на роботі, в сім'ї виникають через психологічне непорозуміння, у наявних стосунках конкуренції, а не співпраці і дружності – це все може травмувати, скалічити психіку людини. Ті, хто часто збуджуються, знаходяться в нервовому стані, і, як результат, – не можуть довгий час сконцентруватися на роботі.

Так, можна надати певні поради людям, які часто знаходяться в депресивному стані, з метою проведення сеансів релаксації, що допоможе їм вирішити особисті проблеми самостійно, без сторонньої допомоги.

1. Намагатися не залишатися одному зі своїми проблемами. Так, можна поділитися ними з психологом або послухати найближчу і розсудливішу людину, але не зловживати довірою, бо це може принести ще гірші результати.
2. Вміти на деякий час відволікатися від своїх турбот, не нав'язувати свої проблеми навколишнім людям.
3. Не впадати в гнів. Привчати себе до паузи при наблизенні гніву. Під час гніву намагатися проаналізувати ситуацію і вибрати краще рішення.
4. Іноді треба поступитися. Розумні уступки тільки корисні для справи і викликають повагу інших.
5. Не треба бути ідеальним абсолютно в усьому, тобто не треба тримати себе постійно в напрузі.
6. Не пред'являти надмірних потреб до навколишніх людей. Приймати їх такими, які вони є, або зовсім не спілкуватися з ними.
7. Хорошим засобом зняття негативних емоцій є переключення уваги на інший вид діяльності.

На роботі можна користуватись більш простими прийомами. Коли ви втомилися, відчуваєте слабкість, збудливість, є доцільним користуватися наступними прийомами релаксації:

1. Я впевнений у собі.
2. При мені знаходяться воля і легкість.
3. Мені приємно з людьми, я посміхаюсь.
4. Я більше не хвилююсь, розлючення проходить, проходить (3 рази).
5. Організм потребує м'язової діяльності.
6. Я спокійний.

Зняти нервову і психологічну втому нам, звичайно, допоможе музика, книги, заняття, вишивання і прогулянка на свіжому повітрі. Прийоми релаксації допоможуть особистості у переборенні депресивного стану та сприятимуть регуляції психічної діяльності людини.

Говорячи про психологічну релаксацію школярів з депресивним станом, ми передбачали, передусім, зміну предметного оточення учнів. Відповідно, загальним завданням експериментальної роботи було створення такого предметного оточення школярів, яке концентрувало увагу учнів не тільки на предметних (змістових) характеристиках діяльності, але і на творчому оволодінні засобів засвоєння людського досвіду, який відображений в літературних образах. Умовою якісних змін предметного оточення було перетворення процесу навчання в процес розвитку, самопізнання школярів на основі використання можливостей, які вміщує в себе певна навчальна дисципліна.

Конкретизуючи загальний тезис про роль середовища в предметному розвитку учня, ми спиралися на уявлення про рефлексивне середовище як умову розвитку творчого мислення, в тому числі і його діалогічних якостей. Відповідно до цього, процес створення рефлексивного середовища відрізняється від процесу формування певного засобу (чи системи засобів) мисленнєвої діяльності передусім характером взаємодії вчителя з учнями. В останньому випадку, спрямовуючи школярів на отримання знань, оволодіння вміннями та навичками, вчитель реалізує готові уявлення про засоби засвоєння тої чи іншої сфери діяльності (предметної сфери, сфери спілкування, особистісної сфери тощо). Учень перебуває у творчій позиції, створює нові засоби, які необхідні в даній ситуації для розв'язання певної задачі.

У процесі утворення рефлексивного середовища функція педагога полягає у заостренні уваги школярів на будь-яких протиріччях щодо певного твору чи образу, які виникли в пізнавальній діяльності, та організації процесу їх розв'язання. Останнє потребує переосмислення стереотипів, якими вони викликані, що і допомагає створенню рефлексивного середовища кожним із учасників процесу розв'язування творчої задачі. Так, складовими рефлексивного середовища виступають актуалізована в учнів проблемність та позиція вчителя як носія організованих форм переосмислення проблемно-конфліктної ситуації. У своїй сукупності вони відкривають для школярів можливість оволодіння даним середовищем як

механізмом творчості.

У зв'язку з локалізацією змістового, предметного аспекту діяльності школярів в ми конкретизуємо поняття рефлексивного середовища відповідно до цілей нашого дослідження. Центральною ланкою організації останнього є учень, здатний до творчого засвоєння української та світової культури. Учень відіграє провідну роль в організації предметно-рефлексивного оточення за умови, що він займає творчу позицію; вчитель також може організувати предметно-рефлексивне оточення, але він не тільки повинен реалізувати творчий підхід до навчання загалом, але й володіти певними методичними прийомами створення вказаного оточення.

Систему психолого-педагогічних впливів, спрямованих на створення предметно-рефлексивного оточення школярів, утворюють два комплекси формуючих заходів – змістового та рефлексивного характеру. Комплекс впливу змістового характеру включає основні та допоміжні методи. Даний поділ відбиває різний ступінь опосередкованості впливу вчителя на процес спілкування учнів з навчальним предметом: за основного впливу педагог був головною опосередкувальною ланкою в системі “учень – предмет”, в допоміжних методах впливи відбувалися в ширшому соціально-культурному контексті, який має включати й інші опосередкувальні ланки.

Як основні засоби змістового впливу з метою релаксації школярів з депресивним станом ми визначали: стимулювання проблемного відтворення школярами змісту певного твору чи предмету на основі їхніх власних уявлень; розв'язування ними творчих задач із використанням, зокрема, літературного твору та без нього (що сприяло виходу учнів на творчу позицію); завдання та ігри, спрямовані на пізнання школярами тексту як особливої форми художнього спілкування, суті процесу спілкування, усвідомлення позицій партнерів по спілкуванню, розуміння думок та переживань інших людей; предметні дискусії, що мали на меті в процесі спільної творчої взаємодії учнів і вчителя допомагати їм оволодівати системою засобів певного навчального предмету, відкривати для них реальність смислу твору, реальність виражених в ньому переживань через встановлення паралелей з власним емоційним світом, з'ясування нових для школярів питань та проблем.

До основних засобів ми відносимо заходи, які забезпечували б та відображали взаємозв'язок школярів з більш широким соціально-культурним середовищем (наприклад, інформаційні бесіди, змістом яких міг бути обмін інформацією між вчителем та учнем).

Допоміжні засоби змістового впливу необхідні для розширення як часових, так і просторових меж предметного оточення учнів, подолання відстані між уроками та реальним життям школярів, залучення сучасних учнів до української та світової культури. Допоміжні засоби включали проведення консультацій для учнів з проблем, які виникають у процесі читання певних творів; проведення диспутів; відвідування театральних спектаклів за мотивами літературних творів; залучення батьків до спілкування з дітьми (зокрема, у зв'язку з виконанням домашніх завдань).

Серед формуючих впливів допоміжного характеру особливе значення ми відводили відвідуванню драматичного театру, виходячи при цьому з уявлення, що вихід спілкування старшокласників з серйозним мистецтвом за межі школи сприятиме формуванню учня не тільки як суб'єкта навчальної діяльності, але і як суб'єкта діяльності в області широкої літературної культури, що дозволить реалізувати себе по відношенню до літератури не стільки з позиції учня, а передусім з позиції особистості.

Рефлексивні засоби впливу на школярів з метою їх релаксації операцій ми розрізняємо на дискретні та наскрізні. Специфіка дискретного рефлексивного впливу визначається їх взаємозв'язком з тими чи іншими організаційними формами роботи, яка проводиться з учнями. На відміну від них, наскрізний рефлексивний вплив не має такої залежності та здійснюється у межах звичайних організаційних форм роботи на уроках.

Дискретні впливи являють собою заздалегідь організовані вчителем різного роду проблемні ситуації, розв'язання яких потребує переосмислення звичайних способів дій. Відповідно до складових концептуальної моделі вони спрямовані на розвиток певної підструктури смислової сфери мислення та поділяються за цією ознакою на інтелектуально-рефлексивні, особистісно-рефлексивні та комунікативні.

Рефлексивні наскрізні впливи здійснюються протягом усього процесу навчання, який контролюється вчителем. Такі впливи являють собою ситуативну реалізацію концептуальних уявлень про творче розв'язання проблеми у відповідь на вимогу спонтанно виникаючої проблемно-конфліктної ситуації, а також рефлексивного переосмислення всіх виникаючих ситуацій з огляду на загальну мету – розвиткові мислення учнів. Причому до такого переосмислення конкретних подій поступово повинні залучатися і школярі, набуваючи досвіду власної рефлексивної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бассин Ф.В. Проблема бессознательного: О неосознаваемых формах высшей нервной деятельности. — М.: Медицина, 1968.
2. Безант А. Изучение сознания: Вклад в психологию: Пер. с англ. — М.: Але-тейя, 1997.
3. Блейхер В.М., Крук И.В. Патопсихологическая диагностика. - Киев: Здоровья, 1986.
4. Воскобойников А.Э. Бессознательное и сознательное в человеке / Ин-т молодежи. — М., 1997.
5. Дельгадо Х.М.Р. Мозг и сознание: Пер. с англ. / Под ред. Г.Д. Смирнова. — М.: Мир, 1971.
6. Зейгарник Б.В., Рубинштейн С.Я. Экспериментально-психологические лаборатории в психиатрических клиниках Советского Союза // Психологическая наука в СССР. - М., 1960. - Т. 2.
7. Общая психодиагностика: Основы психодиагностики, немедицинской психотерапии и психологического консультирования: Учеб. пособие / Под ред. А.А. Бодалева, В.В. Столика. - М.: Изд-во МГУ, 1987.
8. Поляков Ю.Ф. Клиническая психология: состояние и проблемы // Вестник Моск. ун-та: Серия 14. Психология. - 1996. - № 2.
9. Психодиагностика: теория и практика: Пер. с нем. — М.: Прогресс, 1986.

Резюме. В данной статье поднимается актуальная проблема проведения релаксации людей с депрессивным состоянием. Раскрываются психологические условия возникновения состояния психологической комфортности, анализируются факторы, которые препятствуют развитию ситуаций психологического напряжения, дискомфорта и конфликтности. Описаны приемы и способы релаксации людей с депрессивным состоянием.

Summary. In this article were shown the ways of solving the problem of psychological peculiarities of relaxation process of people with depression. The main idea of this article is to determine the most important conditions of people's work, communication and life in a whole which rather in great degree help people to control themselves, their behavior, thoughts and attitudes to others.

УДК 159.922.73:614.876

М.В. МАКСИМОВ

РОЛЬ МУЗИКИ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ОСОБИСТОСТІ

Резюме. У статті розглянуто можливість здійснення психологічної допомоги особистості засобами музики. Показано, що гармонійність та особистісна зрілість людини позначається на її музичних уподобаннях. Доведено зв'язок певних рис особистості з позитивним ставленням до класичної музики. Визначено напрями психологічної допомоги особистості засобами мистецтва.

Ключові слова: психологічна допомога, особистість, самореалізація, музичні уподобання, катарсис, психологічна корекція, музикотерапія.

Духовний потенціал нації визначається загалом осіб із високим ступенем особистісної зрілості. Отже, сприяння самовдосконаленню, тобто особистісному зростанню своїх громадян є завданням цивілізованого суспільства. Тому, роль психологічної допомоги людині в ході її становлення як особистості важко переоцінити, особливо якщо йдеться про найвищий рівень розвитку особистості, - самоактуалізацію.

Постановка проблеми. Самоактуалізація особистості, необхідною складовою якої є самореалізація своїх здібностей та можливостей, тісно пов'язана з творчим ставленням людини до свого життя. Як зазначає В.А.Роменець, вище вираження своєї індивідуалізації людина знаходить у творчій діяльності [5]. Творча діяльність, в свою чергу, найбільше репрезентована у мистецтві.

Вплив мистецтва на людину вперше висвітлив Аристотель у вченні про катарсис - очищення душі під час сприймання трагедії [1]. Учення про катарсис і досі лежить в основі психології художнього сприйняття, творчості і, в широкому соціально-психологічному розумінні, трактується як подолання самотності і відчуженості, досягнення людської солідарності, якісний стрибок у процесі соціалізації, формування гуманістичного світосприймання, залучення до високих духовних цінностей людства, які несуть твори великих творців.

Сучасна арт-терапія використовує вплив мистецтва взагалі та музики зокрема як виховний та психокорекційний засіб. Проте, використання музичних творів з метою психотерапії ще й досі носить суто емпіричний характер. Психологи просто зазначають, який репертуар відомих музичних творів треба застосовувати в тому чи іншому випадку, але механізми психологічного впливу музики на психічний стан людини залишаються невідомими. Таким чином, без спеціальних психологічних досліджень повноцінне використання музичного мистецтва з метою сприяння процесу соціалізації, а отже й особистісному зростанню та гармонізації особистості, залишається неможливим.

Мета дослідження: з'ясувати зв'язок гармонійності та особистісної зрілості людини з її музичними уподобаннями та визначити напрями психологічної допомоги засобами музичного мистецтва.

У психології було висунуто надзвичайно багато різноманітних теорій, з яких кожна по-своєму роз'яснювала процес художньої творчості та сприймання творів мистецтва. Проте й досі не має жодної повністю завершеної і загально визнаної системи психології мистецтва. Бідність і хибність гедоністського розуміння психології мистецтва показав ще Вундт, коли він з вичерпною ясністю довів, що в психології мистецтва доводиться мати справу з надзвичайно складним видом діяльності, в якому момент задоволення відіграє непостійну і часто неварту роль. Вундт вважає, що психологія мистецтва найкраще пояснюється виразом "вчувствування", оскільки, з одного боку, воно повністю справедливо вказує, що в основі цього психічного процесу лежать почуття, а з іншого боку, вказує на те, що почуття в даному випадку переносяться суб'єктом, що сприймає, на об'єкт [2].

Аналізуючи вплив мистецтва на особистість спираючись на теорію З.Фрейда, слід зазначити, що в ній йдеться про залучення несвідомого із вказанням на те, яким чином несвідоме в мистецтві стає соціальним. Мистецтво, як вважає З.Фрейд, – ілюзія, що відводить від життя за допомогою фантазії. Мистецтво збуджує нас як слабкий наркотик і дає нам тимчасове сховище від труднощів. Його вплив не настільки сильний, щоб дати нам забуття реальної злиденності. Естетична діяльність не допомагає в наших стражданнях, але дає значну компенсацію [7]. З.Фрейд твердить, що сублімація інстинкту є дуже помітною рисою культурної еволюції і робить можливими вищі розумові дії, наукову, художню, ідеологічну активність, щоб відігравати таку важливу роль у цивілізованому світі. Культура має в собі значну частину психічної енергії. Культура потребує брати її із сексуальності, – заявляє основоположник психоаналізу [6].

Вчення про катарсис як основу естетичної реакції – центральний феномен психології мистецтва – Л.С.Виготський наповнює іншим змістом, ніж Фрейд. Для З.Фрейда катарсис – засіб захисту особистості від нестриманих патогенних імпульсів, свого роду клапан, який рятує її від примітивних сексуальних інстинктів. Як в інших моделях психоаналізу, у поясненні З.Фрейда катарсис виступає в ролі такого акту поведінки, детермінантою якого є минуле – приховані в глибинах організму, в бурхливому "котлі емоцій" темні психічні сили.

Л.С.Виготський вносить в поняття про катарсис ознаку, яка вказує на спрямованість цієї реакції в майбутнє. Від того, який напрям надає мистецтво психічному катарсису, залежить і те, які сили він надасть життю. Мистецтво є, скоріше, організацією нашої поведінки на майбутнє, установка вперед, вимога, яка можливо, ніколи і не буде здійснена, але яка змушує нас прагнути йти поверх нашого життя, до того, що лежить за ним. Отже, мистецтво осмислюється як засіб організації реальної, земної поведінки, спрямованої в соціальну далечінь.

Л.С.Виготський підкреслює, що теорія З.Фрейда зможе дати правильне соціально-психологічне тлумачення і символіці мистецтва, і його історичному розвитку, але вважає, що мистецтво ніколи не може бути пояснено до кінця з малого кола особистого життя, а неодмінно потребує пояснення з великого кола життя соціального. Мистецтво як несвідоме є тільки проблема; мистецтво як соціальне розв'язання несвідомого – ось її найімовірніше розв'язання.

Механізм впливу мистецтва на людину може бути представлений приблизно в такому вигляді: основою естетичної реакції є афекти, що викликаються мистецтвом і переживаються людиною зі всією реальністю і силою, але знаходять собі

З М І С Т

<i>Від редакції</i>	3
Булах І.С. Теоретичні засади обґрунтування вихідних положень психологічної допомоги в процесі особистісного зростання підлітка.....	4
Ковалевич В.В. Психосоціальне формування екзистенціальних перспектив личности в контексті консолідації общества.....	8
Максимова Н.Ю. Психологічний супровід як засіб корекції поведінки соціально дезадаптованих підлітків.....	11
Павелків Р.В. Шляхи оптимізації психологічної адаптації та навчальної успішності студентів-першокурсників у контексті діяльності психологічної служби ВНЗ.....	15
Шевченко Н.Ф. Теорія і практика психологічної допомоги хворим.....	18
Литвиненко С.А., Ямницький В.М. Ігрова терапія як засіб психологічної допомоги.....	21
Артемова О.І. Важливі аспекти психолого-педагогічного супроводу навчально-виховного процесу сучасної школи.....	24
Безлюдна В.І., Корчакова Н.В. Психологічне сприяння розвитку творчого потенціалу старшокласників.....	26
Белікова Н.О. Формування готовності майбутнього фахівця з фізичної реабілітації до здоров'язберігаючої діяльності.....	28
Бабак К.В. Психологічний супровід особистісно-професійного розвитку студентів.....	31
Воробійов А.М. Культурницька індивідність української психіки у контексті світовідчуження.....	33
Вронська В.М. Проблеми психологічної підготовки старших медичних сестер дошкільних навчальних закладів в інституті післядипломної педагогічної освіти.....	36
Галян О.І. Психологічні аспекти включеності юнаків у процес виховання.....	39
Герасіна С.В. Теоретичні засади психологічної допомоги учням ПТНЗ у формуванні їх готовності до професійної самореалізації.....	42
Главінська О.Д. Зміст психологічного супроводу для розвитку молодшого школяра.....	46
Дем'янюк О.Б. Сучасні технології трансперсональної психології.....	48
Дідик Н.М. Теоретичні і практичні основи психодіагностики особистісної зрілості студентів напрямку "Психологія".....	50
Дружиніна І.А. Тренінг професійної ідентичності в системі підготовки практичних психологів.....	52
Дудар О.В. Особливості розвитку емоційного відгукування старшокласників.....	55
Іванюк І.Я. Сім'я з „особливою” дитиною та її емоційні установки.....	58
Івашкевич Е.З. Особливості використання психотехнік з метою проведення реабілітаційної роботи зі школярами з особистісними розладами.....	61
Карєпова Е. В. Архетипічні паттерни поведінки як основа формування життєвого сценарію.....	65
Карковська Р.І. Психологічна підтримка агресивних абонентів в телефонному консультуванні.....	70
Кириченко Н.А. Психологічні особливості постановки та досягнення мети особистістю.....	72
Климишин О.І. Християнсько-орієнтований зміст психологічної допомоги невиліковно хворим людям.....	75
Когутяк Н.М. Гуманістичний підхід у дослідженні проблеми віктимності особистості.....	79
Козловська Е.В. Гармонійні стосунки в сім'ї як фактор особистісного зростання.....	82
Колісник О.П. Медитація як стержень будь-якої духовної практики та як засіб радикальної психологічної самопомоги.....	86
Корнієнко О.В. Психодіагностика особливостей психосоматичного здоров'я студентської молоді.....	91
Косарева О.І. Корекція особистісного розвитку дошкільника.....	96
Кочубейник О.М. "Що означає бути собою?": кризова природа запитання.....	98
Кулаков Р.С. Психологічна допомога в організації професійного самовизначення старшокласників.....	101
Кухар С.Ю. Вплив механізмів психологічного захисту на стратегію поведінки студентів у конфліктних ситуаціях.....	104
Лисяк О.М. Психологічні особливості ціннісно-сміслової сфери особистості в юнацькому віці.....	107
Лонська Є.В. Особливості психокорекції депресивного стану жінок, що страждають від домашнього насильства.....	109
Мазяр В.М. Психологічні засоби релаксації школярів з депресивним станом.....	111
Максимов М.В. Роль музики у вирішенні проблем психологічної допомоги особистості.....	114
Мельник І.Я. Психологічні засади проблеми адаптації особистості.....	117
Мельник Ж.В. Вплив особистої сімейної історії психолога та психотерапевта на його роботу.....	119
Мешко Г.М. Емоційне вигорання педагога як показник стану його професійного здоров'я.....	121
Михальська С.А. Особливості організації корекційної роботи з комунікативно-мовленнєвого розвитку дошкільників.....	125
Михальчук Н.О. Діалогічна взаємодія школярів з іншомовним текстом в детермінації становлення їх суб'єктності.....	127
Осьмак Л.П. Змістовно-хронологічні особливості життєвої перспективи старшокласників.....	133
Павелків В.Р. Продуктивне розвивальне середовище як засіб формування позитивних стосунків підлітків з однокласниками.....	135
Пастушенко Л.А. Тренінг розвитку особистісно-значимого досвіду майбутніх практичних психологів.....	138
Перелигіна Л.А., Приходько Ю.О. Профілактика станів психоемоційної напруги у працівників системи МНС України.....	141
Пивоварчук Т.О. Основні чинники формування комунікативних умінь.....	143
Попіль М.І. Актуалізація особистісних якостей як чинник ефективності професійної діяльності медсестер.....	145
Пюра О.С. Особливості впливу комп'ютерних ігор на вияв агресивної поведінки у дітей підліткового віку.....	148
Репецька Т.Л. Психологічна допомога особам з суїцидальними намірами.....	151
Реуцький М.В. Психотерапевтична метафора у сучасному кінематографі (з досвіду впровадження програми «Психодраматичний кіносеминар»).....	153
Рикун А.А. Характеристика причин виникнення та основних стадій конфлікту.....	156
Романюк В.Л. Концепція якості життя та проблеми ортобіозу особистості.....	159
Романюк Л.В. Проблеми самооцінки і корекції функціональних станів особистості в умовах середньої школи.....	161
Рудюк О.В. Організація дослідження особистісно-сміслової детермінації переживання професійних криз у безробітних.....	162

Рудь Г.В. Особливості усвідомлення цінності власної особистості у юнацькому віці	166
Рябой Є.М. Психодинамічна психотерапія як засіб надання психологічної допомоги хворим на гіпертонію: спроба теоретичного обґрунтування	168
Славіна Н.С. Розвиток емоційної сфери та вольових якостей дитини, як умова готовності до школи.....	170
Смалько М.Ф. Психологічна допомога особистості у професійній підготовці музиканта.....	172
Сокол І.А. Можливі аспекти психологічної допомоги у вирішенні завдань формування українського національного характеру старшокласників	175
Ставицька О.Г. Психологічні особливості продукування фонаційних компонентів невербальної комунікації	178
Скотна Н.С., Стець В.І. Ідентичність як необхідна складова та критерій психічного здоров'я.....	181
Турченко О.Ф. «Психодинамічна група» як фактор покращення процесу формування професійної самоідентифікації у студентів-психологів у вузі	184
Фрідріх А.В. Психолого-педагогічна проблема самовдосконалення особистості майбутнього педагога	188
Хворост М.Ю., Колесніченко О.С., Побідаш А.Ю. Психологічні особливості поведінки людей в екстремальних умовах та дії працівників мнс по наданню допомоги психічно постраждалим.....	190
Хомич Г.О., Руденко І.А. Психологічна допомога дітям, котрі перебувають в умовах тривалої деривації.....	192
Хомич І.С. Психологічна сутність уявлень дітей молодшого шкільного віку про відповідність власної поведінки нормам моралі.....	195
Хупавцева Н.О. Діалогічний підхід в освіті як необхідна складова розвитку суб'єктності школярів	198
Чорний М.М. Створення сприятливого мікроклімату в учнівському колективі як засіб психологічного супроводу у діяльності класного керівника.....	201
Чуйко О.В., Дунаєвська Ю.Е. Особливості працевлаштування випускників школи – інтернату для дітей, які потребують корекції розумового розвитку.....	204
Шиколенко Т.І. Психологічний супровід розвитку особистості та її образу «я» в дошкільному та молодшому шкільному віці	208
Яцюк Н.О. Розвиток рефлексивної культури в процесі фахової підготовки психологів.....	210
Відомості про авторів	213

Наукове видання

ОБНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 41

Заснований у 1996 р.

Редактор збірника Воробйов А.М.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Технічний редактор Кравчук В.Ю.

Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 25.10.2008 р. Підписано до друку 3.11.2008 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 33,25. Замовлення № 58/1 Наклад 300.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 41. — Рівне: РДГУ, 2008. — 217 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

Збірник наукових праць містить статті які відображають теоретичні та практичні аспекти найважливіших проблем психологічної допомоги особистості.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 159: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20